

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ФІНАНСИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ:
СТАН, ПРОБЛЕМАТИКА І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

(на матеріалах виконавчого комітету
Вільногірської міської ради Дніпропетровської області)

**FINANCES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT:
STATE, PROBLEMATICS AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

(on the materials of the executive committee
of Vilnohirsk City Council of Dnipropetrovsk region)

Виконала: здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти групи _____ бзФ _____
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

_____ Бугай Д.Р.

(прізвище та ініціали)

Керівник: _____ Сідельникова Л.П.

(прізвище та ініціали)

Хмельницький - 2025 року

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., професор

_____ Лариса СІДЕЛЬНИКОВА

«16» 09 2025 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____ Бугай Дарині Русланівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Фінанси місцевого самоврядування: стан, проблематика і перспективи розвитку (на матеріалах виконавчого комітету Вільногірської міської ради Дніпропетровської області)

керівник роботи Сідельникова Лариса Петрівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом закладу вищої освіти від «16» вересня 2025 року № 429-с

2. Строк подання роботи здобувачем 18 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні документи, підручники, навчальні посібники, періодичні видання, звітність Міністерства фінансів України, звітність Державної казначейської служби України, звітність виконавчого комітету Вільногірської міської ради Дніпропетровської області.

4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра (перелік питань, які потрібно розробити) Концептуальні основи фінансів місцевого самоврядування. Оцінка ефективності бюджетного забезпечення місцевого самоврядування. Перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Робота містить 9 рисунків та 20 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Консультант з написання I-III розділів	Лариса СІДЕЛЬНИКОВА, професор	16.09.25	24.11.25
Консультант з нормоконтролю	Олена НОВОСЬОЛОВА, доцент	16.09.25	01.12.25

7. Дата видачі завдання 16.09.25 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Огляд літературних джерел з теми	17.09.25-24.09.25	виконано
2.	Складання і затвердження плану роботи	25.09.25-30.09.25	виконано
3.	Написання 1 розділу	01.10.25-17.10.25	виконано
4.	Написання 2 розділу	20.10.25-03.11.25	виконано
5.	Написання 3 розділу	04.11.25-17.11.25	виконано
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	18.11.25-24.11.25	виконано
7.	Оформлення роботи	25.11.25-01.12.25	виконано
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	02.12.25	виконано
9.	Подання роботи для перевірки у КСПНП	09.12.25	виконано
10.	Захист роботи в ЕК	18.12.25	виконано

Здобувач Дарина БУГАЙ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи Лариса СІДЕЛЬНИКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Бугай Д.Р. Фінанси місцевого самоврядування: стан, проблематика і перспективи розвитку. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. – Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, 2025.

Кваліфікаційну роботу магістра присвячено комплексному дослідженню питань управління фінансами місцевого самоврядування і перспектив їх розвитку. Визначено концептуальні основи фінансів місцевого самоврядування. Проведено оцінку ефективності бюджетного забезпечення місцевого самоврядування. Використані дані бюджетної звітності Міністерства фінансів України та звітів Вільногірської міської ради за 2022-2024 роки. Розглянуто перспективи розвитку фінансів місцевого самоврядування в Україні.

Ключові слова: фінанси місцевого самоврядування, місцеві бюджети, доходи, видатки, податкові надходження, офіційні трансферти, бюджетні ризики.

ABSTRACT

Buhai D.R. Finances of local self-government: state, problematics and development prospects. – Manuscript.

Master's Thesis in specialty 072 – Finance, Banking, Insurance, and the Stock Market. – Kherson National Technical University, Khmelnytskyi, 2025.

The master's thesis is devoted to a comprehensive study of issues related to local government financial management and prospects for its development. The conceptual foundations of local government finance are defined. An assessment of the effectiveness of budgetary support for local self-government is conducted. Data from the budget reports of the Ministry of Finance of Ukraine and reports of the Vilnohirsk City Council for 2022-2024 are used. Prospects for the development of local government finances in Ukraine are considered.

Keywords: local government finances, local budgets, revenues, expenditures, tax revenues, official transfers, budgetary risks.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	9
1.1. Економічна суть фінансів органів місцевого самоврядування	9
1.2. Механізм управління фінансами місцевого самоврядування	18
1.3. Зарубіжний досвід зміцнення фінансів місцевого самоврядування	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	34
2.1. Моніторинг тенденцій формування та використання коштів місцевих бюджетів України	34
2.2. Аналіз доходів бюджету Вільногірської міської територіальної громади	42
2.3. Діагностика рівня бюджетного забезпечення суспільних потреб Вільногірської міської територіальної громади	60
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	71
3.1. Механізм оцінювання бюджетних ризиків фінансів місцевого самоврядування	71
3.2. Резерви зростання фінансових ресурсів місцевого самоврядування в умовах невизначеності	82
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах соціально-економічної трансформації України фінанси місцевого самоврядування набувають системоутворюючого значення у забезпеченні стабільного функціонування територіальних громад та реалізації їхніх власних і делегованих повноважень. Саме через механізми місцевих бюджетів акумулюється та перерозподіляється основна частина фінансових ресурсів, спрямованих на надання публічних послуг населенню, зокрема у сферах освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства та соціального захисту. Рівень фінансової спроможності органів місцевого самоврядування безпосередньо визначає їхню здатність підтримувати належний стан об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури, а також забезпечувати збалансований і довгостроковий розвиток територій.

Реалізація реформи децентралізації, що триває в Україні з 2014 року, зумовила докорінні зміни у системі місцевих фінансів, зокрема через розширення дохідної бази місцевих бюджетів, перерозподіл податкових надходжень і посилення бюджетної автономії територіальних громад. Водночас зростання фінансових повноважень органів місцевого самоврядування супроводжується підвищенням вимог до ефективності управління бюджетними ресурсами, обґрунтованості видаткових рішень та здатності мобілізувати внутрішні резерви доходів. За таких умов актуалізується потреба у ґрунтовному науковому аналізі стану фінансів місцевого самоврядування, виявленні структурних диспропорцій їх формування і використання, а також оцінці реальних фіскальних ефектів бюджетної децентралізації.

Особливої гостроти проблематика фінансів місцевого самоврядування набула в умовах повномасштабної збройної агресії проти України, яка суттєво ускладнила функціонування бюджетної системи на місцевому рівні. Воєнні дії, масштабні міграційні процеси, руйнування об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, зростання потреб у соціальній підтримці населення за

одночасного звуження податкової бази призвели до посилення бюджетних ризиків і зростання залежності територіальних громад від міжбюджетних трансфертів. У цих умовах фінанси місцевого самоврядування виходять за межі суто відтворювальної функції та набувають ролі стратегічного інструменту забезпечення фінансової стійкості територіальних громад, збереження мінімально необхідного рівня публічних послуг і підтримання соціально-економічної стабільності в умовах воєнного стану.

Дослідженню проблем управління фінансами місцевого самоврядування в цілому та в умовах реформи децентралізації і повномасштабної війни зокрема присвятили свої наукові праці О. Батанов, Н. Барановська, В. Булавинець, Г. Возняк, О. Глущенко, В. Горин, А. Дем'янюк, Б. Карпінський, О. Кириленко, В. Клочан, М. Крупка, М. Кульчицький, Л. Лисяк, І. Ломачинська, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Потапенко, Н. Спасів, І. Сторонянська, М. Швайко та інші.

Проте, динамічні зміни останніх років, особливо трансформація міжбюджетних відносин та поява нових фіскальних викликів у воєнний період, вимагають переосмислення існуючих теоретико-методологічних підходів. Крім того, трансформація дохідної бази місцевих бюджетів, скорочення податкового потенціалу окремих територій, нерівномірність фінансової спроможності громад і зростання соціальних зобов'язань актуалізують необхідність поглибленого аналізу ефективності механізмів формування та використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Особливої уваги потребує оцінка фінансової стійкості громад, результативності бюджетної політики та здатності органів місцевого самоврядування адаптуватися до кризових умов.

Актуальність зазначених аспектів, науково-теоретична і практична значущість цих проблем, недостатній рівень їхнього вивчення та обґрунтування зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи магістра, визначили мету й основні завдання наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення. Тема дослідження має важливе теоретичне значення, що полягає у поглибленні наукових підходів до розуміння сутності, ролі і механізмів функціонування фінансів місцевого самоврядування

в умовах децентралізації та воєнного стану. Отримані результати формують теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку концепцій фінансової автономії територіальних громад, управління місцевими бюджетами, а також оцінювання фінансової стійкості органів місцевого самоврядування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих висновків і рекомендацій у діяльності органів місцевого самоврядування при формуванні та виконанні місцевих бюджетів, оптимізації доходної та видаткової частин, удосконаленні системи місцевих податків і зборів та зниженні бюджетних ризиків. Реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню фінансової спроможності територіальних громад і забезпеченню їх стійкого розвитку в умовах посилення воєнних, економічних і соціальних викликів.

Мета і задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є поглиблення теоретико-методичних засад управління фінансами місцевого самоврядування та розробка науково-практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів територіальних громад в умовах децентралізації і зростання бюджетних ризиків.

Досягнення визначеної мети передбачало вирішення таких завдань:

- розглянути економічну суть фінансів органів місцевого самоврядування;
- дослідити механізми управління фінансами місцевого самоврядування;
- розкрити зарубіжний досвід зміцнення фінансів місцевого самоврядування;
- здійснити моніторинг тенденцій формування та використання коштів місцевих бюджетів України;
- проаналізувати доходи бюджету Вільногірської міської територіальної громади;
- провести діагностику рівня бюджетного забезпечення суспільних потреб Вільногірської міської територіальної громади;
- визначити механізм оцінювання бюджетних ризиків фінансів місцевого самоврядування;
- запропонувати резерви зростання фінансових ресурсів місцевого

самоврядування в умовах невизначеності.

Об'єкт дослідження – фінанси місцевого самоврядування.

Предмет дослідження – вітчизняні реалії та зарубіжний досвід управління фінансами місцевого самоврядування.

Методи дослідження. Методологічною основою написання кваліфікаційної роботи є загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження: методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії, порівняння, абстрагування. Досліджено систему економічних законів та принципів, сформульовану економічними теоріями, чинним законодавством і нормативною поведінкою, що регулює фіскальну політику. За допомогою статистичного аналізу досліджені сучасні тенденції формування та використання фінансових ресурсів громад.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у систематизації теоретичних підходів до управління фінансами місцевого самоврядування, поглибленні наукового обґрунтування проблем функціонування вітчизняного механізму формування й використання фінансових ресурсів територіальних громад, а також у розробці комплексу пропозицій щодо підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування та ефективності бюджетної політики на місцевому рівні в умовах децентралізації і воєнних викликів.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі кваліфікаційної роботи магістра розглянуто концептуальні основи фінансів місцевого самоврядування, визначено економічну суть фінансів органів місцевого самоврядування, досліджено механізми управління фінансами місцевого самоврядування, розкрито зарубіжний досвід зміцнення фінансів місцевого самоврядування. Другий розділ кваліфікаційної роботи магістра присвячений оцінці ефективності бюджетного забезпечення місцевого самоврядування, в ньому здійснено моніторинг тенденцій формування та використання коштів місцевих бюджетів України, проаналізовано доходи бюджету Вільногірської міської територіальної громади, проведено діагностику

рівня бюджетного забезпечення суспільних потреб Вільногірської міської територіальної громади. У третьому розділі кваліфікаційної роботи визначено механізм оцінювання бюджетних ризиків фінансів місцевого самоврядування, запропоновані резерви зростання фінансових ресурсів місцевого самоврядування в умовах невизначеності.

Основний текст кваліфікаційної роботи магістра викладено на 101 сторінці комп'ютерного набору, містить 20 таблиць, 9 рисунків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра становить 106 сторінок. Список використаних джерел налічує 51 найменування і розміщений на 5 сторінках.

Характеристика суб'єкту дослідження (бази практики). Дослідження проведено на основі даних виконавчого комітету Вільногірської міської ради Дніпропетровської області.

Виконавчий комітет Вільногірської міської ради Дніпропетровської області (далі – виконавчий комітет Вільногірської МР) – це створений Вільногірською міською радою орган, що є підконтрольним і підзвітним цій раді, а з питань здійснення делегованих йому повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольним відповідному органу виконавчої влади.

Виконавчий комітет Вільногірської МР утворений Вільногірською міською радою на строк її повноважень у складі міського голови, трьох заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради. Відповідно до рішення Вільногірської міської ради Дніпропетровської області від 26.08.2024 року № 1586-69/УІІІ, загальний склад виконавчого комітету Вільногірської міської ради Дніпропетровської області становить 13 осіб.

Міський голова – Василенко Володимир Павлович.

Виконавчий комітет Вільногірської міської ради Дніпропетровської області розташований за адресою: вул. Віктора Варена, 15, м. Вільногірськ, Дніпропетровська область, Україна.

Основною формою роботи виконавчого комітету є його засідання, які скликаються міським головою, а у разі його відсутності чи неможливості

здійснення ним цієї функції - заступником міського голови в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць, і є правомочними, якщо в них бере участь більше половини від загального складу виконавчого комітету.

Відділи, управління та інші виконавчі органи Вільногірської міської ради створені радою в межах затверджених нею структури і штатів для здійснення повноважень, що належать до відання виконавчих органів міських рад. Відділи, управління та інші виконавчі органи ради є підзвітними і підконтрольними раді, яка їх утворила, підпорядкованими її виконавчому комітету, міському голові. Керівники структурних підрозділів призначаються на посаду і звільняються з посади міським головою одноособово, а у випадках, передбачених законом, - за погодженням з відповідними органами виконавчої влади.

Огляд джерел, що використані в роботі. Інформаційну базу дослідження складають відповідні законодавчі та нормативні акти, статистичні дані Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної податкової служби України звітність виконавчого комітету Вільногірської міської ради Дніпропетровської області.

Теоретичною та методологічною базою наукового дослідження є збірники наукових праць, нормативні документи, монографії, матеріали і тези наукових конференцій, періодичні видання, наукові статті, навчальні посібники.

В процесі дослідження особлива увага приділялася науковим розробкам таких вітчизняних вчених: В. Андрущенко, Г. Возняк, М. Карліна, О. Кириленко, В. Кравченка, А. Крисоватого, М. Крупки, М. Кульчицького, Л. Лисяк, І. Лютого, В. Мельника, М. Слатвинської, І. Сторонянської, К. Швабія, Т. Шматковської та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи магістра обговорено на 2 науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2025 р.) та Всеукраїнській науково-практичній конференції «формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні» (м. Хмельницький – м. Херсон, 2025 р.).